

Recenzijos, apžvalgos

NAUJAI APIE ĮMONIŲ VEIKLOS ANALIZĘ*

Lietuvos įmonėms per pastaruosius penkiolika metų teko patirti įvairių įvykių. Šiuolaikinėmis intensyvios, dinamiškos ekonomikos sąlygomis pakankamai sudėtinga ne tik sukurti verslą, bet ir jį išlaikyti bei plėtoti. Atsižvelgiant į šių laikų tarptautinės prekybos liberalumą ir Lietuvos ekonomikos augimą, įmonė gali pelningai veikti ir plėtoti savo veiklą tik naudodamasi savo lyginamaisiais pranašumais, kuriais remiantis galima sėkmingai skverbtis į tarptautinę rinką ar konkuruoti vietos rinkoje bei turėti naudos iš veiklos apimties ir inovacijų. Atsižvelgiant į tai, kad aktyviai dalyvaujama tarptautinėse rinkose, Lietuva įsiliejo į Europos Sąjungos bendrą rinką, taip pat didėja vietos rinkos dalyvių konkurencingumas, įmonėms reikia gerokai padidinti sugebėjimus analizuoti bei realiai įvertinti savo ir konkurentų finansinę būklę, veiklos raidą ir formuoti atitinkamas savo pozicijas. Todėl šioms problemoms spręsti reikalinga įmonių veiklos analizė.

Kaip analizuoti įmonės veiklą, kokią rinkti informaciją, kaip ją sisteminti ir vertinti, nagrinėjama TEV leidyklos išleistoje prof. J. Mackevičiaus monografijoje „Įmonių veiklos analizė. Informacijos rinkimas, sisteminimas ir vertinimas“. Autorius teigia, kad įmonės veiklos analizė – tai visapusiškas ir objektyvus įmonės veiklos, ūkinių procesų ir rezervų tyrimas, siekiant padėti pasiekti vado-

vybės numatytus tikslus. Atliekant įmonės veiklos analizę, nagrinėjama įvairių rodiklių dinamika ir struktūra, jų ryšiai ir priklausomybė, nustatomi veiksniai, turėję įtakos rodiklių pokyčiams. Tokia informacija ypač aktuali dabar, kai labai padidėjo valdymo ir analitinio pagrindimo reikalavimai priimančioms sprendimams, poreikis nagrinėti esminius procesus ir reiškinius, nuodugniau iširti priežastinius ryšius, pirminius ir antrinius veiksnius, lėmusius rodiklių kaitą. Taigi tokios išsamios monografijos apie informacijos rinkimą, sisteminimą ir vertinimą pasirodymas – svarbus ir reikšmingas įvykis.

J. Mackevičius nagrinėti įmonių veiklos analizės problemą pradeda akcentuodamas jos aktualumą, t.y. įvertindamas reikšmę ir būtinumą konkurencingos verslo rinkos sąlygomis, nustatydamas pagrindinius jos uždavinius, objekto ir metodo ypatybes, pabrėždamas veiklos analizės svarbą visoje įmonės valdymo sistemoje.

Pirmoje monografijos dalyje autorius, tirdamas teorinius įmonių veiklos analizės pagrindus, nagrinėja šios analizės srities informacijos šaltinius, iš jų išskiria pagrindinius: planinius normatyvinius, buhalterinės apskaitos, finansinės atskaitomybės ir neapskaitytinius, taip pat pateikia bendrus ekonominius, matematinus ir euristinius jos tyrimo būdus.

Nagrinėjant tiriamąjį objektą svarbu jį tinkamai klasifikuoti, išryškinant svarbiausias jo ypatybes. Todėl J. Mackevičius, tirdamas įmonių veiklos analizę, išskyrė jos rūšis. Klasifikuodamas jis pirmiausia nurodė požymius, pagal kuriuos būtų ga-

* Mackevičius Jonas. Įmonių veiklos analizė. Informacijos rinkimas, sisteminimas ir vertinimas. – Vilnius: TEV, 2005. 476 p. – ISBN 9955-680-13-X. UDK 658.012.

lima skirti svarbiausias įmonių veiklos analizės rūšis. Toks jų skyrimas ir praktinis pritaikymas padeda kur kas plačiau ir visapusiškiau ištirti įvairias įmonės veiklos sritis, atskleisti vidaus ir išorės rezervus, objektyviau įvertinti įmonės vietą rinkoje, jos plėtros galimybes ir ateities perspektyvas. Išskyręs ir plačiau aptaręs pagrindines įmonių veiklos analizės rūšis – operatyvinę, retrospektyvinę, perspektyvinę, vidaus lyginamąją, tarpįmoninę lyginamąją, kompleksinę, funkcinę ir kitas, autorius nustato tris įmonių veiklos analizės sudedamąsias dalis – pagrindinės veiklos, finansinės ir investicinės veiklos. Esminga, kad autorius pateikė pagrindinės (gamybinės) ir finansinės veiklos analizės struktūrą, t. y. temas ir rodiklius, kurie turi būti nagrinėjami, atliekant šių veiklos sričių analizę. Šios įmonių veiklos analizės sudedamosios dalys išsamiai nagrinėjamos antroje ir trečiojoje monografijos dalyse. Nors autorius išskyrė ir trečią įmonių veiklos analizės sudedamąją dalį – investicinės veiklos analizę, tačiau nenurodė, kokios temos ir klausimai turi būti nagrinėjami ją atliekant. Be to, investicinės veiklos analizė apskritai nenagrinėjama, nors tai galėjo būti monografijos ketvirtoji dalis. Galima spėti, kad autorius investicinės veiklos analizei skirs atskirą knygą.

Antroje monografijos dalyje išnagrinėjęs finansinės veiklos analizės reikšmę ir būtinumą, finansinių ataskaitų – pagrindinio finansinės veiklos analizės šaltinio – sudėtį, kokybines savybes, elementus, jų pripažinimą, vertinimo būdus ir tobulinimo galimybes, J. Mackevičius skiria pagrindines finansinės veiklos analizės rodiklių grupes: **trumpalaikio ir ilgalaikio mokumo rodiklius**, nusakančius įmonės sugebėjimą vykdyti įsipareigojimus; **pelno ir pelningumo rodiklius**, parodančius viso įmonės kolektyvo veiklą, ūkinių reikinių tarpusavio vidaus ryšius, t. y. įmonės darbo efektyvumą; **nuosavo kapitalo ir kapitalo rinkos rodiklius**, pagal kuriuos nagrinėjamas nuosavo kapitalo formavimo teisingumas, jo sudėtis, struk-

tūra, dinamika, tiriami nuosavo kapitalo sudėties pokyčiai ir jų priežastys; **veiklos efektyvumo rodiklius**, parodančius įmonės veikloje naudojamų išteklių naudojimo efektyvumą; **pinigų srautų rodiklius**, atspindinčius lėšų judėjimo įmonėje valdymo ypatumus. Šių įmonės finansinės veiklos rodiklių grupių skyrimas ir joms priskiriamų rodiklių analizavimas ir vertinimas turi svarbią ne tik teorinę, bet ir praktinę reikšmę. Įmonių analitikai, buhalteriai, išorės ir vidaus auditoriai galės remtis savo darbe pateiktomis įvairių rodiklių apskaičiavimo formulėmis ir jų reikšmių vertinimu. Teigiamai vertinama tai, kad autorius išskyrė į savarakišką rodiklių grupę – pinigų srautų rodiklius, turinčius labai svarbią reikšmę įmonės finansinei būklei. Iki šiol vienas ar kitas pinigų srautų rodiklis buvo priskiriamas prie kitų rodiklių grupių arba apskritai jie nebuvo analizuojami.

Trečiojoje monografijos dalyje autorius pateikia pagrindinės (gamybinės) veiklos analizės sistemą. Pradėti pagrindinę (gamybinę) įmonės veiklos analizę J. Mackevičius siūlo nuo įmonės veiklos organizavimo bei išorės ir vidaus veiksmų, darančių įtaką įmonės veiklai, įvertinimo. Taip pat autorius siūlo atsižvelgti į įmonės veiklos rizikas, pateikia jų klasifikaciją. Nors autorius išsamiai aprašo įmonės išorės ir vidaus aplinkos veiksmus, tačiau nepateikia jokių finansinių (ar nefinansinių) rodiklių, kurie apibūdintų šias aplinkas, skaičiavimo. Ypač tai pasakytina apie tokius vidaus aplinkos veiksmus – įmonės organizacinę valdymo struktūrą ir personalo valdymo politiką. Tiesa, kai kurie šių sričių rodikliai nagrinėjami skirsnyje „[įmonių organizacinio, techninio lygio ir rinkodaros analizė“.

Kadangi įmonės pagrindinės veiklos veiksmingumas labai priklauso nuo ilgalaikio ir trumpalaikio turto sudėties, struktūros, dinamikos, techninės būklės, įvertinimo, analizuojant įmonės ilgalaikio ir trumpalaikio turto naudojimo efektyvumą, autorius siūlo skaičiuoti turto grąžos, turto imlumo, darbo aprūpinimo, techninio aprūpinimo, įmonės ploto naudojimo ir kitus rodiklius. Kita svarbi

tinga yra išlaidų analizė, ją autorius sieja su pajamų analize. Jis vadovaujasi nuostata, jog norint uždirbti pajamų, reikia padaryti ir tam tikrų išlaidų.

Pagirtina, kad monografijos autorius neapsiriboja įmonių faktinės finansinės būklės ir veiklos rezultatų analize, bet ypač pabrėžia įmonių veik-

domintiems įmonės veiklos problemų nagrinėjimu. Joje daug naudingos informacijos, naujų minčių ir idėjų ras universitetų ir kolegijų dėstytojai, doktorantai, studentai.

*Doc. dr. Zenonas Brazaitis
Dr. Rasa Subačienė*

NEW VIEW ON THE ANALYSIS OF ENTERPRISES ACTIVITIES

Summary

Nowadays, under intensive and dynamic conditions of economy it is not easy not only to create a business but also to retain it and develop. Lithuania's integration into the common market of the European Union, its active participation in the international markets as well as competitiveness growth on the domestic market amongst local rivals entails actually to markedly strengthen analysis and realistically assess own financial state and that of the rivals as well as to foresee further development of the business and its perspectives. Accordingly, to sort out the problems mentioned above it is necessary to accomplish an analysis of businesses (enterprises).

Prof. J. Mackevičius monograph "Analysis of the business" contains issues like analysis of the business (its activity), collection of information, its processing and assessment. Analysis of the business activity is accomplished through research of dynamics and structure of different indicators, their interrelationship and dependence as well as factors that prompt the changes of indicators are discovered. Thus, the said monograph is particularly helpful for business (enterprise) managers, accountants, auditors and other specialists within the remit of analysis of the business problems.